המאסף

חדש סיון תקמט

שירים

כחלות געארג השלישי מלך בריטאניא

ויחי מחליו

מאת

הרב המליץ המפואר

מוה"ר

נפתלי הירץ וויזל

ג"ו

עוֹד תִּבֶל תִּתְפָּאֵרִי עוֹד עָרֵיךְ עָלַיִךְ
עוֹד גֶּעאָרג חַי עוֹד יִגַּהּ אוֹרוֹ עַל פָּנַיִךְ
חַי הוּא בְּעַבּוּר הַחַיּוֹת מַמְלָכָה עִם יוֹשְׁבֶיהָ
שׁוֹכְנֵי מָרוֹם ! אַל לָכֶם לֵאמֹר גּוֹר בֵּינֵינוּ
אָהוּב אֵל מַה לָּךְ שֶׁבֶת אֶרֶץ בּוֹא אֵלֵינוּ
כִּי מַתַּת אֱלֹהִים הוּא אֶל תֵּבֶל וּבָנֶיהָ

יז א לז ז

הֲדָר מַלְכוּת בְּעָרֵב מַטֵּה נוֹעַם מַטֶּךָ
כְּלֵךְ אוֹהֵב חֶסֶד גַּם לִגְבִירָה הִנֶּךָ
לָתֵת עֵת לִשְׁתֵּיהֶן חָכְמַת לִבְּךָ שׁוֹקֶלֶת
עַמְּךָ תַּנְחֵה בַּמִּישׁוֹר בְּתִבּוּנָה נָוֶךָ
מֶלֶךְ רָם אַב חָכָם רֵיעַ טוֹב אֶל רֵיעֶךָ
תַּחְתָּךְ תִּפְרַח דַּעַת תַּחְתָּךְ תִּבּוֹל אִוֶּלֶת

גַּם לָעֵת כִּסֶּה עָנָן נִגַּה מִפָּעֲלֶיךָ
יוֹם צָרָה מָצָאתָ נִכַּר בּוֹ עוֹד גָּדְלֶךָ
צִדְקָתְךָ הָגָה כָּל לֵב כָּל פֶּה יְכִירֶנָּה
כִּי זֶה יַכִּיר מַה מָּתוֹק אוֹר שֶׁמֶשׁ לָעָיִן
תּוֹעֶה דֶּרֶךְ לַיְלָה וְיָקוֹ לָאוֹר וָאִין
אַף כֵּן נִכֶּרֶת צִדְקַת תֹּם עֵת כִּי אֵינֶנָּה

בֶּעָנָן הַזֶּה אַהֲבַת חָעָם כְּלוֹ גָּרָאתָה
כִּי מֵאַהֲבַת אַב יֶאֱהָבוּךָ מַה נִּפְלָאתָה
אֶל שׁוֹכֵן מָרוֹם אֶל אֲבִי כֹּל לֵב נָשָׂאוּ
אָנָא אֵל ! עַמּוּד סַפִּיר זֶה אֲשֶׁר חָצַבְתָּ
מִשְׁעַן רְכֻבוֹת עַם הוּא שׁוּר כִּי כְּלָם הֶעֱצַבְתָּ
בְּנוֹטוֹת הַמִּשְׁעָן צָרָה גַּם עָנוֹן מָצָאוּ

זָכְרָה חַסְדֵי גֶעאָרג יְשַׂמַּח בִּישׁוּעָתֶךָ
אֶל יוֹם יוֹם חַפֵּר רַב טוּב בְּפִתְיל יְרָאָתֶךָ
חֲסָדָיו אִם יִמְנֶה אִישׁ כִּרְגָעָיו יִמְנוּ
נָא אֵל ! לֹא בְנוּ כִּי אִם בָּנוּ חָרָה אַפֶּךָ
עַל אוֹדוֹת הַצֹּאן מִן הָרוֹעֶה סָר כַּפֶּךָ
הֵרֶף מִמֶּנּוּ כִּי דֵי קָשׁוֹת הֵרְאִיתָנוּ

עֲנִיִּים רָאָה אֱלֹהִים וַיֵּרָא כִּי נִכְנָעוּ
פָּתַח דַּלְתוֹת שָׁמָיו תַּחֲנוּנֵי עַם נִשְׁמָעוּ
וּדְבָרוֹ שָׁלַח מִמְּרוֹמָיו וַיִּרְפָּאֵךָ
רֵגַע נִרְפֵּאתָ הָמוֹן רַב עַמְּךָ נִרְפָּאוּ
גִּיל לָבְשׁוּ תַּחַת רוּחַ כֵּהָה לְךָ יִקְרָאוּ
אָהוּב לַכֹּל חָזָק ! כִּי יְיָ רוֹפְאֶךָ

אַשְׁרֶךָ כִּי קָנִיתָ לְךָ אַהֲבַת עַמְּךָ
מַה עוֹד חָסַרְתָּ לָתֵת בּוֹ כָּבוֹד לִשְׁמְךָ
אִם אַהֲבָה וּצְדָקָה בְּפִנֵי אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ
שׁוֹנֵא טוֹב בָּז צֶדֶק לֹא הֵם אַהֲבָה יִנָּחֲלוּ
חֵלֶף כָּל כֶּסֶף וּמֵחִיר לֹא אוֹתָהּ יִשְׁאָלוּ
אָהוּב אֶל כָּל אָדָם אָהוּב גַּם אֶל עוֹשֵׂהוּ

וּמִי מְגֹרוֹלִי אֶרֶץ לֹא מָצָא יוֹם וַעַם
מֵאַהֲבַת אֵל אוֹתָם יַעֲשֶׂה זֹאת מְשׂוּב טַעַם
גַּם אַתָּה יַעַן אַהֲבְךָ אֵל זֹאת הֶרְאֶךָ
אַחֲרֵי גֶּשֶׁם וָרוּחַ רַמָּה אוֹר תּוֹפִיעַ
אַחֲרֵי הַסְתָּיו עָבַר עֵת הַזְּמִיר נִגְיַע
אַחֲרֵי זַעַם אֵל עוֹד בִּישׁוּעָתוֹ יַרְאֶךָ

בִּרְכָתוֹ תִּהְיֶה כַּשֶּׁמֶן טוֹב עַל רֹאשֶׁךָ
וּבְצַחְצָחוֹת אוֹרוֹ יַשְׂבִּיעַ אֶת נַפְשֶׁךָ
וּבְהָלוֹ אוֹרוֹ יָאִיר בַּחֹשֶׁךְ אוֹרֶךָ
יִפְתַּח לָךְ אֶת שָׁמָיו בִּרְכוֹתֵיהֶם יָרִיקוּ
וַיָּצוּ לִתְהוֹמוֹת תַּחַת טוּבָם לָךְ יָפִיקוּ
טֶרֶם תִּקְרָא לוֹ יִשְׁלַח מִקֹּדֶשׁ עֶזְרֶךָ

אֹרֶךְ יָמִים וּשְׁנוֹת חַיִּים יִפְקוֹד עָלֶיךָ
גַּם עַל רַבַּת הַשֵּׁם יוֹשֶׁבֶת אָהֳלֶךָ
זֵר בָּנוֹת הֲלִיכוֹת בֵּיתָהּ צוֹפוֹת עֵינֶיהָ
הַגְּבִירָה שַׁרְלָטַטִי מֵיֵּי אִשָּׁה מַשְׂכֶּלֶת
אֶל יַד הַמֶּלֶךְ חֶסֶד וּצְדָקָה פּוֹעֶלֶת
גֶּפֶן פּוֹרִיָּה יָגִילוּ לֵב יוֹנְקוֹתֶיהָ

בְּרִיטַנְיָ הִנֵּה מַלְכֵּךְ נָעֻזָּר הוּא מְקֹרָשׁ
הוֹלֵךְ וָאוֹר כַּיָּרֵחַ בַּחֲצִי הַחֹדֶשׁ
עוֹד בַּמַּקְהֵלִים תִּהְיֶה חָכְמָתוֹ נִשְׁמַעַת
בְּקָהָל עַם מַה גָּדוֹל שִׁמְעָם וּמַה נֶּהְדָּרוּ
שָׂרֵי אֶרֶץ לַעֲזוֹר אֶת אַחֵיהֶם יִגְבָּרוּ
זְקֵנֵי עַם וַחֲכָמָיו גַּם צָעִיר וּמְלוֹא רַעַת

אָם יַם יַגְבִּיל מִכָּל רוּחַ מַלְכִיּוּתֵיךְ
בַּבַּנְפֵי שַׁחַר בֵּן הֵם בַּנְפֵי צִדְקוֹתֵיךְ
עָפוּ חִישׁ עָבְרוּ יָם אַחֲרִית תֵּבֵל תַּגִּיעוּ
כֻּלָּם יֵאָהֲבוּךְ הוֹרִשִׁים בְּשָׁלוֹם הוֹדֵךְ
שָׁמְעוּ עַמִּים כֻּלָּם כִּי עֶלְיוֹן מִסְעָדֵךְ
תָּקְעוּ כָף וּבְקוֹל רִנָּה לֵאלֹהִים הָרִיעוּ

מכתבים שונים

ויכוח שני ריעים

זרח

מיום נחתך מעירנו עד עתה נחה שקטה הארץ / אין מבשר
ואין תומר / נכספה ונם כלתה נפשי לרחוקך תמי /
ונשמע

ונשמע ממך חדשית אשר לקחה לוקח נשארך ארח ?

פרץ

לא שמעתי מאומה , זולתי מהספר מצפה יקתאל אשר ילא לאור זה ימים מעטים .

זרח

מהספר מלפה יקתאל ? לא לקחה לוני שמץ מנהו , הגד נא לי ריעי מה הוא , ומי חברו ?

פרץ

לכה נא ונשבה יחד תחת עץ רענן הלוה , להשאר שם קחת על ענפיו מפני חום השמש , ערש אניד לך את כל הדברים . (וילכו שניהם יחדיו וישבו שם) .

פרץ

הלא ידעת את ספר תורת יקותיאל מעשה ידי הרב המפואר ר' רפאל הכהן מנ"ד בהמנורג .

זרח

הידעתיו ? — זכור אזכור עוד בשנתי עם חבירי בבית אלמ"ו מהרח"ד בחורף תק"ס , ולמדנו ממנו שם' חולין עם המוסקים , הרבה אלמ"ו לנו בכל יום ויום הספר ה"י , והשיג עליו פעמים רבות , וכה אמר לנו : לולא ידעתי את החבר הזה פנים בפנים , כי פנים כי מופלג בתורה הוא , מבותלי ספרו לא האמנתי , כי רבו השגיונות בו .

פרץ

אמת הדבר , גם אנכי שמעתי כזאת מפיהו , כאשר עברתי דרך עירו בימי חג הסוכות ללכת אל ביתי ואייתי עמו ימים אחדים . אך הסכת ושמע , מיום הולדת הספר הזה ועד עתה לא שמעתי היתן איש אחד לשלוח בו יד , כי האנשים המלינים עליו , המה פעמו כיהם רק בניקוד ונחדר משכבם

לבדם

לנדפס , ולאוני כל זמן ידפס על פיהם . ועתה קם איש אחד ושמו אשר קרח לו הרב מוה' עובדיה נהרב מוה' ברוך נר"ו , והוציא לאור ספר אחד בשם מלפה יקחאל , ונו גלה , לפי דברו , שניוני ספר ת"י לעין כל מבין וחכם לבב , לא פניח דבר קטן וגדול אשר לא סם עליו עין הבקור . פה ברחה שהלבים הרב המחבר בעלים שחינו שלו , ופה כי לא הבין דברי התלמוד , פה שנעלמו ממנו מאמרי המשנה , ופה כי לחו עיני המעיינים נמה שהניח פעמים רבות רק תחלת דברי הש"ס ופוסקים ולא סופם למען יחמינו הלומדים כי כיוצ דבריו , ונפלאתי מאוד על המשיג הזה . . .

זרח

העל זאת תתפלא ? הלא כבר היה כמוהו לעולמים לאין מספר . זכור נא לך השיג הרחב"ד על הרמ"בם , ויכתוב עליו דברים רבים כהנה וכהנה , ומדוע תשתאה על הספר הזה ?

פרץ

אך אם אתה לו שמעני ! לא לבד שהרחה הרב המשיג שגיון המחבר בתפנים שונים , כי אם קודיע לכל זו , שהרב המחבר התיר לקיחת שוחד , ואכילת חזה השוורים ושאר דברים המשימים את הרב המחבר לשמלה בקמיו . ויקרא את שם ספרו מלפה יקחאל אשר אמר : " ילפו כל היושבים על כסאות למשפט ביני ובין המחבר ויוכיחו בין שנינו , ואיה כי ירחו הרבנים מורי הוראה נעדת ישראל , כי על לא דבר קרבתי את המחבר למשפט , ועל לא חמס בכפו ושגיון בספרו שמתיו כמטרת לחני לשוני , הוא ני , ללכת אל מקום מנוחת המחבר , לבקש מלפניו , כתלמיד מלפני רבו על חטאתי ועל שגגתי " . כזאת וכזאת דבר המשיג . ועתה אחי , אמור אתה אין לא תתפלא , כי ברחה שהרב המשיג הזה נכון ונטוח בדבריו , ומאמין בשכלו עד כי נגש למשפט לפני כל חכמי דורנו , ונדמה בעיניו דבריו כדברי איוב , הן ערכתי משפט , ידעתי כי אני אצדק !

זרח

אם כן אפוח החמת אתך / ונם בעיני יפלח • אך ספר עתה לי אחי ! מה ענו היושבים על מדין על זאת ? ומה היה לאחרי כן ?

פרץ

מה היה ? קול רעש נדול ותרועת מלחמה אשר יצא להחריס לוקנו ואת ספרו •

זרח

את מי ? את הרב המחבר ? ומדוע ? הכי הודו כל הרבנים לדברי המשיב וילאקו דברין ? אך לבי יאמומס בקרבי / אין לך שמו לב לבחון מהות ותיכות הספר ת"י מיום לאתו החוצה / עד עתה אשר קם הרב המשיב !

פרץ

לא הבנת לוקני ! כי אם הספר מלפה יקתא ומחברו החרם •

זרח

מאת הרבנים אשר נדרשו לעזוב עינם עלין ? אמור נא אחי מאת כל הרבנים ? אך שמוח שמחתני בשורה הואת ! כי החמת לגיד / כאשר ספרת לי מדברי המשיב אמרתי בלבבי: אם כיונים דברי המשיב הוה / לא ידעתי איך יכול הרב המחבר בעונות הללה / הלא אמרו חז"ל אפילו לבהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידם / לצדיקים עצמן על"כו •

פרץ

לא כן אחי ! כי תעית • דייני וואנוידעק ואלטונא לבדם החרימו לוקנו •

זרח

המה לבדם ? ורבני ארץ מה אמרו ומה השיבו ?

פרץ

אין לומר ואין דברים / כי המה החריטו ועלרו במלים •

זרח

אם כן מדוע עשו דיינו ותנוינהק ותלטונה כותח ? ואיך שמו נפשם נכפם להחרים חיים ישראלי , טרם היו יודעי דין אשר עליהם נגם נעל הריב למשפט פה אחד להרשיע את החיים הזה ?

פרץ

קנאת רבם עשתה זאת ! כי כאש היתה בוערת בעצמותם ולא יכלו עוד להתאפק ; ולכן פרשו עליו מלודת חרמם להרשות כי מי אשר שלח ידו במשיח ה' לא ינקה !

זרח

לך אני מבלה , כי לא כשר הדבר לפני אשר עשו הדיינים הנ"ל . אף כי טוב הוא מלד אחד בהרשותם שירתו את רבם בכל לבבם ובכל נפשם וישילוהו משני המשיג לבלתי תתו גלוד במלודת השנותיו , מכל מקום לא מחכמה עשו זאת לגאת לריב מהר ולהתעבר על ריב לא להם , ובפרט המשיג הזה ערך דבריו לפני רבני ואחוני ארץ , ולא לדייני ח"ו המשפט . — ואולם הגד נא לי אחי במה סתרו השנותיו ובטלו טענותיו ? במה הרשו לעין כל כי שקר דבר המשיג בממרו מהקרת לקיחת שוחד ותכילת תשורים ? הגד לי כי נפשי אותה מאוד לשמוע תשובתם .

פרץ

מה להם ולתשובה ? הלא המה השתיקו פי המשיג לבלתי יתעודד עוד לדרוך לשונו ע"י החרם אשר פרשו עליו ועל ספרו , וגם אשרו על כל איש ואיש לקדות את הספר הזה ולעיין בדבריו , ואם כן השנותיו בטלים ומבוטלים מעצמם , ומה להם ולתשובה .

זרח

מה להם ולתשובה ? הגד אחי אל תשקר בי ואל תוגני ! לא תוכל החמין בדבריך האלה , חלילה וחלילה לדייני ח"ו , הנודעים לישרי לב ותומכי נדך , למתונים בדין ואינם נבהלים להשיב

להגיד , מעשות כדבר הזה להרשיע לים מעדת ישראל ולהתי
לותו לבן בליעל , ערם בחנו ותקרו היטיב לותו ואת שיחו .
חלילה לכם , הסופטי עדת ישורן בתלטונה לא יעשו משפט
לדק ? ולכן לחי ! הגידה נא למתת הדבר ואל תונני עוד !

פרץ

על דברתי ! למת דברתי ואין בלשוני רמיה , כי אך ילוז יצא
הספר מלפה יקחתל ממכנם הדפום לאור יומם , התאספו
יחד דייני וואמיבעק ותלטונה , ויעבירו קול בבית התפלה לאזני
העדה להחרים ולנדות את המחבר ר' עובדיה ואת ספרו
אשר כתב לא יפקד ולא יעלה על לב לעולם להגות בו . וירבינו
עליו קללות רבות ומרלות , נבהלתי מרלותם כתובות בספר
לף כי תשא את ראשן על שפתי .

זרח

מה לומר ומה לדבר ? במה לצדיק דייני שטונה ? הלא הוסב
לחור משפט , ולדקה מרחוק העמידו ! ואם ככה יתנהגו
סופטי ישרל בכל מקומות מושבותם , הלא תכוג תורה , ולא
יצא לנצח משפט למת ולדק ? מר לי מר על השמועה לא טוב
אם הרועים כשול יכשלו , וימשלו כעורים בלהרים מבלי מלוא
דרך היטר , מה יעשו העדרים ? — דבר אחד אחי ! הבעבור
הקריב לים אחד דבריו לפני מורי תורתה , הבעבור זאת יקומו
לנגדם אחרים אשר לא לסם המשפט ויריקו עליו חרמם ? מה
נדמה מעללי דייני שטונת ודברתם , לאיש אשר יבוז ל רעהו ,
ויאמר לו הנה אנכי יצאתי להורות לך כי שני הספכים בנושא
אחד הינו מן הנמנע , אך אל תשיב עלי וא תעטרני בשטותם
כן בחרם אצא לקראתך . אמור , מה יענה לו הריב ?
או ברוח יברח מפניו כאשר יברח איש מפני האריו ודוב שכול ,
או ילחך ויחק לאולתו . כן הדבר הזה בעיני ! ומה יאמרו
העמים אשר סביבותינו בשמעם את כל אשר נעשה : משה
רבנו אמר בתורתו ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם
ובינתכם לעיני העמים וכו' ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי
הגדול הזה וכו' ומי גוי גדול אשר לו חקים ומשפטים לדיקים

וכו' ועתה היה לכו מכמתכם ובינתכם ? היה החקים והמשפטים
לדיקים ? חי לנכי ! לא יכלו למלא מענה נכונה , עד
הסירם מחרם מקרבם !

פרץ

ומיך לא יחרימו , כי מי זה ומי זה הוא ר' עובדיה ? היש
אשר מעולם לא שמעו את שמעו יקום ויסיג על רב הגדול בדורו
ויושב על כסא הוראה בעיר ואם בישראל , ויאמר עליו כי
הוא טעה בדברים שאפילו תינוקת של בית רבן יודעים לאמרו ?

זרח

מה זאת ? אמרת בלבך הצד תשיבני , ובאמת תשובתך נשארת
מעל ! כי מה לכם לחקור על המשיג ר' עובדיה ? יהיה ר'
עובדיה הוא , אחד מן המופלגים בתורה או מן בר בי רב בחד
יומא , הלא עליהם מוטל לחקור לגד על דברי המשיג אם
כיונים המה או לא , כי כבר נודע המאמר : קבל האמת ממי
שאמרו . יהיה האומר חכם או סכל , לדיק או רשע , האמת
במקומה עומדת ולא תמוט לעד ! ואם הרב המחבר גדול ומופלג
בתורה , הלא גם גדולי דורות הראשונים , אשר קטנים עפר
ממקומנו טעו לבעמים כי שגיאות מי יבין , אף כי בדור הזה ,
הלא נודע לכם מאמר חז"ל שם הראשונים כמלאכים אנו בעני
אדם , ואם הראשונים בעני אדם אנו בחמורים ! ולכן אחת
דברתי ולא אשנה , לא טוב עשו דייני אלטונא בגאתם לריב
מהר , והיה להם להתאפק עד בוא יבוא משפט חרון מגאוני
ארץ היושבים על כסאות למשפט בין דין לדין , כי אליהם שם
הרב המשיג את פניו , וקבל עליו את דינם , ולא דין זולתם .

פרץ

לדקת אחי לדקת ! כי עוד לא נשמע ולא נראה היוה מהם
לדק , שם הרב המחבר או הרב המשיג , ואין אחד מן הנדרשים
הכריע את הכף . רק זאת לודיעך כאשר נראה מקוך החרם
של דייני אלטונא , היה טעמם ונמוקם להחרים הרב המשיג
הוה בעבור שהרבה לשפוך נוו בחרון אף וחימה על בבוד המחבר ,

ונורו

וגזרו לומר , שמתוך כך נגלה , שכל למודיו והשגותיו , רק לקנתור המה , ולא להרבות כבוד התורה בא כי אם לבזותה , לתת תפלה בעיני גדול ויקר .

זרח

שמע , דברי חרופים וגאלות הינם נאותים לחכם לב , כי כל דבריו בפתח נשמעים , אך כבר נודע מאמרם הלי לורבת מרנגן דרקח , לוריקע היא דמריקחא ליה , ומי נתן רשיון להרא"ד , לדבר ולכתוב דברי גאלות על הרמב"ם ? ובלעדי זאת לא ידעתי מנה מלחי דייני לעטונא הדין לנדות ולהחרים על דברי גאלות וגדופים ?

פרץ

מנה מלחו ? הלא דין ערוך הוא : מנדין על כבוד הרב .

זרח

ובמקום שים חלול השם אין חולקין כבוד לרב , גם זאת דין ערוך הוא !

פרץ

אבל דייני לעטונא לומרים שמשיב חלל את השם וכן לומרו בהחרם , מיום עמד רבשקה לחרף מערכות אלקים חיים לא היה חלול השם כזה .

זרח

לא ידעתי במה קלל המשיג את השם ?

פרץ

ע"י שכזה וגדף את הרב המחבר , כי הוסוף כבוד הרב לכבוד המקום .

זרח

אחת שאלתי ממך , לא ידעת בברור , מוקן ואים שיבה לאחד מעבר עברות חמורות , שהלטרך עוד לנסוע בו כבוד ?

פרץ

כוונתי לא! כי כאשר עבר עברות חמורות הרי הוא נקלה ונכזה!

זרח

אמור, הלאוין, לא תקח שוחד, וערפה לא תאכלו, הקלות כן הן החמורות?

פרץ

מה תשאל אותי? הלא ידעת דרש חז"ל על המקרא נעו מענלותיהם לא תדע, אין אתנו יודע עד מה תכבד העונש של עבירה זאת ועונש של עבירה אחרת, בעינינו כולם שוים, ואולם הסברא נותנת כי הלאוין הללו חמורות מאוד כי מהן נפתעפו סעיפים רבים בדינים.

זרח

אם כן אפוא אתי מדוע תרשיע את הרב המשיג? הלא הוא אמר בספרו מלפה יקחאל להניח דעות ברורות לפי דעתו שהרב המחבר התיר לקיחת שוחד וכו', וא"כ אין לריך לנהוג בו כבוד, ובמה חלל את השם?

פרץ

גם אנכי ידעתי שהרב המשיג מאמין שהניח דעות ברורות נגד הרב המחבר, אבל דייני הלטונע חומרים עליו שקר הוא דובר ואין ברעותיו ממש.

זרח

נפלאתי מאוד על תשובתך. מאין ידעו דייני הלטונע כי אין ברעותיו ממש? הלא החרימו אותו ערס בחנו כלל את ספרו, הכי רוח ה' דבר בם והגיד להם כי שקר דובר המשיג.

פרץ

מי יודע, חולי בחנו דברים בינם ובין עלמם.

זרח

איך קדחה תותי נקט ? הלא אך יצוח יצא הספר לאור , התרימו תורתו , ואיך יכלו המה לעיין בדינים חמורות וקצות , אשר מצוירים במקומות רבות בש"ס ופוסקים , במהירות ובזמן מועט כזה ? ולולא זאת אם בחנו את דבריו ומצאו כי על לא דבר קצף את רב המחבר , היה להם להשיב על דבריו לעין כל למען יראו הרבנים אשר להם המשפט עם מי האמת ?

פרץ

דייני תלעונך אין מסיגים לאיש הלומד לקנאור .

זרח

מי יודע זאת בנבור ? תולי הרב ר' עובדיה הוא , איש לדיק תמים הוא ובתם לבבו ובנקיון כפיו עשה זאת להסיר מבשלה מקרב עמו ! הלא מתוך ספרו ניכר שהוא למדן ומופלג בקורה . ומה גם אם ידעו בבור שכתב את ספרו רק לקנאור מחויבים המה להשיב על דבריו ולאחור טענותיו , וכה עשו תנותינו בדורות הראשונים בימי חכמי התלמוד כאשר רואיתי מעשה בש"ם . לך אמר ומה תדבר בדור הוה כלנו כאחד תעינו , ואיש היישר בעיניו יעשה , וה בונה וזה סותר זה נוטע וזה עוקר ועל מי תנו להשען הלא על תבינו שבשמים ?

פרץ

מה מעשה אשר רואית בש"ס מחכמי התלמוד אשר נאות להשות לדבר הזה ?

זרח

במסכת הוריות דף י"ג ע"ב רואיתי , ואספרה לך בלשונם : רשב"ג נסיב ר' מאיר מכס ר' נתן אב"ד , כי הוה עייל רשב"ג הוו קיימי כ"ע מקמייהו . אמר רשב"ג בעינא דלהוי הכירא בין דיבי לדילהו , תקין הא מתניתין (כמו שתניתו לעיל : כשנשיא נכנס

נכנס כל העם עומדים , כשהב"ד נכנס עושים לו שורה ג' מכאן ושורה ג' מכאן וכו' , וע"י כך היה היכר בין הכנסיה ובין המחריס) ההוא יומא לית הוו ר"מ ור"נ התם . למחר כי אתו , חזו דלית קמו מקמייהו כדמקמי רשב"ג , אמרו מאי הוי ? אמרי להו הכי תקין רשב"ג . אמר ר"מ לר"נ תכף מכס ותתי תב"ד , נתקין מלתא כל דלין (פי' נועז נגד זולתו . וים גורסין כי לדידין כלומר נעניד לי' מלתא כי היכי דעביד הוה לדידן .) ת"ל ר"נ מאי נעבדיה ליה ? נימא ליה תני לן עוקצין , דלית גמר , וכי לית ידע נימא ליה מי ימלל גבורות ה' , ישמיע כל תהלתו , למי נתה למלל גבורות ה' , למי שיכול להשמיע כל תהלתו , וניענדיה ותהוי לית נסיא ותתי תב"ד . שמעינהו ר"י ב"ק אמר דילמא ח"ו אתא לידי כסופת חויל ויהיב אחורי עליתיה דרשב"ג גרם ותתי גרם ותתי גרם וכו' יהיב רשב"ג דעתיה עיין בה וגרסת , למחר אמרו לי נתני מר בעוקצין פתח ותני , נתר דאוקי , אמר (רשב"ג) להו : מי לית גמירנא כיסיפתון (פי' אם לית למדתי המס' הזאת טובתם תומי) פקד , ואפקינהו מני מדרשא , הוו בתרי קושיתא בפתקא וחדו , דהוה מפרק מפרק , דלית הוה מפריק , חדו פרוקא (פי' היו כותבים שאלותם על הספר ושלחו לרשב"ג בבית המדרש אם היה יכול להשיב עליהן , טוב , ואם לא כתבו גם המה התשובה ושלחו לנה"מ , וכתב רש"י שעשו זאת להרחות חכמתן . וכו' אמר רשב"ג נעיילינהו (לבית המדרש) ונקסינהו דלית נימרו שאעתקת משמייהו , אסיקו לר"מ תחריס , ולר"נ ים לומריס , תחזו להון בחלמת , וילן פייסו לרשב"ג . ר' נתן חול , ר"מ לית חול . אמר דברי חלומות לית מעלין ולית מורידין . עד כה לשונם .

פרק

ובמה קדמה ותשובה המעשה הזה לדברי ריבות בתרגימן ?

זרח

במה ? הלא נער קטן ורך בשנים יבין וידעה בדמיון מעני המעשים כי אמור נא , מה היתה כוונת ר"מ ור"נ בשיעלו

יחד לשמור לרשב"ג : למוד מוסגו מסכת עוקצין ? כוונו לכבדו , או לבזותו ?

פרץ

מה תשאל עוד ? כלתי ספק לבוותו . וכאשר הבין רשב"ג מעצמו .

זרח

ואם כוונו לבזותו , מה השכל נותן לשפוט על מעשיהם אחר כן , כשעלתו הקונות לבית המדרש , הכוונו ללמוד , או להקניט .

פרץ

השכל נותן שכוונו להקניט , כי אם לא כן , הכתיבו מיד גם התשובות על שאלתם , כדי שירלו הלומדים בבית המדרש ויבחנו , רק עצו ואת להקניט את רשב"ג ולהרגזותו כי המה חכמים ממנו .

זרח

יפה שפטת . וכל זה נכון יודה לדבריך , ובפרט כאשר ראינו איך היתה השנאה עמוקה ומשלת ברשים בקרבם , כי ר"מ לא רצה להלוך לפיים את רשב"ג אף כי הרלו לו בחלוט . ואם כן אפוא אחי , לא ולמד , הלא רשב"ג היה יודע בברור , כי שולחים שאלתם אליו רק לקנתור , והוא היה כשיא העם ובידו לרדות וליסר כפי השולה על רוחו , ומדוע היה כולל כלל על השנותם , ולא החריש אתם ואת מכתבם לבלתי קרא בהם אים , ואהיה ע"י זאת תשובה נחת מספקת לכל שאלותם , כאשר התנהגו דייני אלטונא עם הרב המשיב ר' עובדיה ?

פרץ

רצה דבריך עוזים ונכוחים ! ולו חכמו דייני אלטונא והשכילו , יתנהגו עם הרב ר' עובדיה , כאשר התנהג רשב"ג עם ר"מ ור"ג

זרח

אחי! הלמין לי לן חכמו והשכילו דיני אלטונא, לא פערו פיהם כלל, ולא דברו בפני הגדולים אשר בארץ, ויל קרי בי רב הוא, המדות שמנו חכמי התלמוד בחכם, כמו שמנינו במסכת אבות. אפס כבר הגדתי לך בדורנו כלנו כלאין תעינו, ומקויש בנו המקרא בפשט ארץ רעיה סריה — ומי יתנני לנביד על עם ה', או אשפוט על כל הנוגעים בדברי ריב הזאת!

פרץ

ומה המשפט הזה אשר תחרץ עליהם?

זרח

כה יהיה משפטי! להרב ר' עובדיה תוכיח על פניו לבלתי יוסיף עוד להרבות דברי נאלות בספר, כי אם יציג בדברי חן ומוסר. ולהרב המחבר תורת יקותיאל אנוש, שאל יתמהמה מלהשיב להרב המציג על השגותיו ושאלותיו וילדיק את עצמו לעין כל, ואם לא יוכל להצדיק את עצמו, כי כיניס דברי הרב המציג, או יניח בכוד לה' ולתורתו ויודה לכל כי שגה בספרו, ולא נמרד ובמעל עשה וזאת כי אם שגגה היא היוצאת מלפניו, ומי יגאל מהשגיאות. ועל דיני ווחנויבעק ואלטונא אשר קוקף פקודתי שימהרו ויבטלו את החרם אשר נקרנם, ויכתבו כתב שלום ואמת להרב מהו' עובדיה לבקש מלפניו סליחה ומחילה על כל הכזיון אשר בזו לו.

פרץ

ומי יתן ויהיו כל שופטי ומנהיגי ישראל כמוך, כי או לך שלום יהיה בימינו. ועתה אחי הלך לדרכי, וכי תשמע עוד מדשות, לא תשמע מהגיד לך.

זרח

לך לשלום!

* * *

המשך אגרת מחודש העבר .

עוד לא הניח הסמא ממרום סריס / והנה רגינו עב ענן
עולה מעפר הארץ לקראתנו / וברק חרבות החויב /
קרניס מידו להבה הולך ואור / כאש לוהט / מתלקח מתוך
הקיטור / גם לחנחנו הקרבנו מערכה מול מערכה / וקול
רעש במחנה הומה מעברתל עבר / והנה החל הנגף .

מה המרחה ומה החיון בעיני לים / ומה קול ההמולה
בחוני חובב לדם !

נצב למשפט אלהים רב ריב ישריס / ועויבינו נסו
מנגורת חיל נדודינו / בלבת חם הבעתי / זה רעי
דודף אחר הפליט / בחפזי חם בו דבל מחח מלחותיו /
למען היה לו כסות עיניס / להסיר חרפת הכלמים בנוסם .

בארי וועף בדי גורותיו שדדם חורב / דלק לחרימו לשובב
שביתם / והנה בנתי לרעי מרחק ממני והלאה ויקף
עליו חבר בדוד אחר / מנגע למו יסבן בו / בחורתי חיל /
ותעופה לקראתו לעזר לו .

חפין בידו בלח / בחי מעט ירד אל המערכה / מלט
בזרוע עווו דבל שביס / מנוללה בדמים ועויבים נתנו
עורף / נפיס מכפל יד שניהו ; אך עתה היתה מבוכתינו /
מן שחוט בח אל נפשו היקרה ויגהר אחריה .

בראות החויב כי נפל בבורנו / החליף כח ויבקע במחנה .

בן חזיתי לחיהו נופלים / לבדון ומות פשטו בנדוד / וועף
אף החויקתני / בדעת ורוגז / סורו ! קראתי למו /
המיובס רוחים בנפול לחיובס שם נפל מבחר שליפם / קומו !
נקמו דמו / אם עוד יקרה נפשו בעיניכם / ואם בו תתפארו .

בפך לוחמים מרי נפש עברתי בחעבה המחנה / למצוח
קבר בירכיתי לחיהועם ידידי בחלקה הוחת / ויהיהו /
כי גם מפני בהנים חויב ויעתק ממקומו ; והמלחמה נסבה
לטוב ותעלומות לבו .

אז ירדתי מעל מרכבתי , לחבק עוד הפעם את ידיד נפשי ,
חייתו לנחת הגיע , והנה הוא פקח את עיניו נכאות
ממות , פרס לנגדי ידיו הרפות , ובקול ענות חלושה דבר לי
לאמור הנני נוע תחל נלחנו ! אתה אל תחינו תשוב , לך וקח
ברכותי אלה האחרונות ודרך אליהם תשיב , ככה דבר , ואצא
רוחו היצרה , בהאנחו ופנה למעלה ; ראשו נטתה לארץ ,
על לחייו הולך צלמות , ונחל הדגל מידו וימות .

חזיון מיקחו , לנגד עיני תעמוד תמיד , בחיר מרעים
לחינועם ! עדי עד לא תשכחך .

נחלי דמעה הורידו עיני סביב גופת חיש בכי נכבד , קחתי
בין זרועותי את דודי המת , שכחתי תותי , שכחתי
בני עמי , כי תסכון עליתו המלחמה , לולי נערי
הקימוני מעליו .

ושבותי אני שניתי מול פני המלחמה החזקה , בלב שלהבת ,
ליתם , גם בה לשוא חפרתי תות לנפשי , והנה
נשארתי , לקונן עמוך .

אהה ! עשרים כן תהיינה עתותינו מקודשות להתעלם בתהנים ,
לחוסך לתוהו , לריק מכל משוש , בשוב תלהים
תותנו נשוב בתבל , עודנו תכלית עינינו מייחל נותח פיקדנותו
שנינו , לרם יפופנו חים על עבר פני תחיו ; ועל לחיינו
דמעות נדמי יתהלנו למו , דמעות לא נוכל הלפינם .

מן הוא והלאה כערער נהיה בעינינו , בנקיון שמחות לא
נעשם במנעמיהן , כלילי יופי משום כל (לו יומר תחינועם
ענות עליו רוח ולקח הכנור בידו) עם תפנוקי הזמיר , היו
לנו שעשוע מתוך מתוך , לא תערבו לנו , בחין תחינועם
עמנו ; תחינועם ! ידיד התהוב לכל , המוקן מעדנות לכל
חדות לבבינו , תסה ! תינינו .

זה חלק גורלנו עשרים , כל נילי תחת השמים חין נכון לו ,
אף לקדושים בארץ המה , עת ממסר מדי עשרה יקח תותו
היכלי חן לחילה פוד תתפוררנה וכשתות למשפט יתכחשו לה ;
ותקטן עוד ותת , על משותת היכל על תרמון שמם לא

ינוד / אם תפתרת רוס תדם / לדק ויוצר / לתנה ורעות /
מפניה יתנתו / אם לתלה תשת פניס .

בני חלד ! התין די עמל חיינו / כי תוסיפו דתבון לתין
מספר / תכינו כלי משחית לחבל כל התרץ / תלהים
לת נוה .

כמה לת יעלידונו נסוד מרעים (המתיק לנו תחינועם בעודו)
עוני בני תדם . ילמידו מוטות ומוסרות נשק וחרבות
למכשול ולפוקה תליהם /

איך תרגוגה כתוב תכוכי / נפשות נרוחות להתאחד /
להקל משאת עמל חייהם / להקעלם בתהביס / ואת
רעיס דמשכנות מבעתים תחת לל המלוס להתרועע / יד
תלהים עלנם .

על קנר לחונן עוד יקר עפריכם חכמי חרש מוללי תחבולות
להועיל לפעולת תדם כלים למעשיהם . הרתבון תדם
חוללת דרכן / בו קרעת חיק התדמה / ותוללות וכל שבר
רעבון מבין מעניהם הולחת ; ואתה התים / תשר קרת ממדבר
שממה משפחות התרץ / תשר החיים בהמה לת ינודו למקו
שוכב על ירכתו / זה עם לת היה / תספס לנוי / וימקהם
תובל לבצת / שם להם חוק ומשפט לתשור ידיהם מחמס
ומעול / ותל על הקיס טוב כולם / עדי הלליהו למלוכה /
ברוניס לתל תהיו

אבל לתם חרבי משחית / מלמדי עלבון ורלח / אם תשת
פניכם / ולת תקוב לת נפשותיכם / תחלתי לך /
ק"ב לימוה מכל עוני ודתבון / חושבת חשב לתון / שוכחת
חנות לבני תדם וקופלת נתף רחמים סלה

היעמוד לב תדם ירתה לעיניס / רב פנר בניח הברגה ?

שפת חנוש הגד לת תוכל / מה לי חיפה בניח המזון /
שם החל הנגף ברבבות פנים למותת / ולעפה
לתותני / ירתה וערד ענרו נפשי .

שם חויתי לחוות קבר יכל מרוחי מלא דם / מלא גויות /
מלוכלכים ומגואלים / ממתים כבר מתו ומדוקרים
חצר עודנה בחצם נשמה / ובני אדם בתוך בהמת ארץ .

קירות לבי המו לי / וכל שערות בשרי תסמרנה / בשורי
חת עמק העבור סרב הלוה / פלצות על פלצות
מקרקדי עד כפות רגלי תעבורנה ? כל חלי וכל מכה / ויגר
מוה דמו / בנפשי עלי הין כולנה .

ואעבור ואראה / פנים שונות משחת מראהן לבהלה /
עלמות רוחכות / בנער נפש / ירדמון כאב לכוש /
עינים כלות עחות מרחות / וזרוע רמה / ידיו לקרב /
הסניתהן בלהות / ותעמודנה פרוסות שמימה ? שפתים פתוחות
מעבור תפלה לא כלו / במעט רגע קרב קצן / עלמות
רוטשות / גוויות מקוללות / וכל יד עמל מתפוכות עיני
ומכאוב בחבל הנה רחיתי .

כל עצב וכל בלהות הנחיה למן היום התחולל ארץ עד עלם
היום הזה לא בא שמעו עודנה / כולם התקבלו וכאן
הנה בתחר הגחיות .

מזה קרסו כרעו עניס מרודים / על עפעפם צלמות /
נשוא לשוא ידיהם / ופניהם יסבו לנקם רחמים ואין .

יגועשו מסביב על נפשם המון הלובשים / ושום דוהר ירעים
עלי אדמות ארץ וירעש נפשות הפגרים והחיים
כרמם נעלמה מרחות / רגל עובר ירמסנו בין עפר הארץ .

אח לא ימלט איש / מרוך יום לבנו אל מרחין כי יועל /
מבלי מועד בכללו לא ישלח יד להחזיק בו ? למם מחתין
חסד / אדם לא ימנעהו מאדם והוא תויב לן .

משם נשמע תנקת רצון בוכה ויתחנן מאת אחין להמיתו
ושיש קץ לעמל מכאוביו ? ותהי עוד לרחמים /
בעיניו חטאה גדולה / לא תכור בלתי יבהל מפניה

בזאת ובוחת נעשה היום עשריה / סה ליום ? עריני
קבל

תבל / רמנס שפוך דס עמיקס / סמס ייחדהו במספר ימי
נפקס לנפי ולקפארת למו / דמיס להס / יקוו בסמה שמוקס
לזכרון דור לחרון / ומדס ין בארץ חסר לח יחפון בתכוך
בל זכר לו ׃

לפנות ערב נתנה יד אל שתרית הפליטה להספתר / וגמר
אומר הוח הגורל חסר הוכיח בין שתי המערכות /
והנה דממה וקונה מסביב על פני השדה נפקס אדמים / בשמש
בנוחה הנה תופלה לוטה בעבים התקדרו לבל / לף שמים
בעליהם / תבלי דמע על פני עמק העכור הריקו / עוד מעט
תחשיך הלילה תרקיע סביב מרחבי תבדון המורח הלוח ׃

אז יהלוך שתים בין שוכני קבר / ויחל יחזו לת הולך תורת
מקבלך בקומו בבלי דעת / עלי נחשב ידע דרכו עבר בה
מקמול שלשום / בין נחות המלחה בין הידד הקליר / עתה
נעו מעגלותיו בין גויות הפגרים ; נפחד ופחת יביט מסביב /
יעמוד ולח יכיר מרחהו / חיש יסוב לחור יפנה לנוס / ורטע
ורעד יחויקוהו בחשורו / כה תדבקון ׃

בן תנכי נהלכתי לחט / ורוח נכחה שתן בין פנרי התנשים
למנוח לת לחיניטס ידידי יתנתי ׃

מה רנים שכנו סביבותי קודרים מני קרת / חין קול חין
קשב ; לח נכונו לרחות השמש בבוחה / עוד ורחה עליהס
בהיותס שלוים בשמחות וגיל לבוקר ׃

שם ישים הכי נפגר / הדר זקנה סיבה מגולל בדס ובעפר
הארץ ; ועטרת בניס רבים חב נחמן וחיל למלחמה /
גס בוזקן לח יחס לו עודנה תלהת תהבת עמו ומולדתו בקרבו /
ויתת חסין נעוריס כעלס בגבורתו ׃

לן ינודו בניס לח נוחמו ירילון ידיהס יזוקו דמעות / סביב
נופת חיש חופף עליהס / כחבל בת עמו בחבדן בגורי
יחסרו בו ׃

אבן לשוח תולו דמעות / על חון יפרשו כף ויבכיון יקומיו
לח נחשמו / לח יחן השיב פקודתו מקבר מר המות /

(כי לא אז יגרעו נעפי דמעותי ודמעותיך עשריה ׳ לגאול
משחת נפש לחיינועם ידידנו) :

שם מפלט היה נתן ערפילי ללמות ׳ הכרת כניו תענה עוד
חומן עווו ונדבת לבבו ; וידעזה כמות לא תוכל לכבותם ;

ואב זקן על ירכתו נפלו במספר הרוגים בני הגעורים ׳
במותם נכרת שבע גבורים ׳ עדי רגע ;

גם סם הוא תפארת הבחורים ׳ על רוח גבעה אחת ׳ ותחו
חבר מרבבות גבורים החזיקו על ידו נלחמו ומתו .

בידים רפות מלחות חלחלה החזקתי את נויתו הטהורה ׳
שמתי פי על פיו ׳ ועל כספי נשקתי את המשח
היקר ממנה הלזה .

אז נאספו יחד לחוות מרענו ובכי הקריבו לדודנו המת ;
בלחך כבולם רעים נעודים ׳ כולנו מלחים מלים מרוב
עלב לא יעבורון פה ׳ על פניהו דמעות חריצים דוס והחלס
פה עמדנו ׳ כעלב גם עומד לגיון עלי קבר .

בקרב לבבנו . הוי לים הדמים ! תשר תהה לידך לקחת
נפש רענו זה ׳ לו ידעת לילו לבב היקה למערכה
לחלך ׳ יחד נכמרו נחומיך כי עזית (הגם הלוס לין מסכורת
כי אם לחבך נפשות) . לו ידעת מספר החובבים נלחמים המה
בחבדון החים מחלוח ידך ׳ כי אז תרדנה עיניך דמעה קולר
ואחל תהלך (כל עוד נגע רוח חנוס בקרבך) לחשובת יום
הקרב הנורא הלזה ; מגן אם תחזיק עוד ׳ אם לא תעמוד
מנגד במלחמה עזה מאספת לעבת בני היה לא נכרו זה אל זה
ולים לא תרב לרעהו ; אם לא תהבנו ׳ כמוני כמוך על
זרועתיך לקחתו ׳ ובמספר חובבים חולי על כולנו עלית לנ
ידעתו בחיים חייתו ; עתה היית בעוכריו ׳ סביהו נפש ׳
עבחתו ׳ ולין תרדם הפגיע בך עון החמה .

מתי חון ! הנועדים לרמת לבנות היה את רעהו בערס
רחטו ׳ בגחות שריפם שופכים דמי חדם יחבנוסו

בהודעו

בסודנו למו ; ירצחו תוכיחם יוחילו להם למועד בעבר מזה ;
גם יסור שבט מחמס מוטלים / ווז כוחם עלי לחמה ואיבה /
עלי תנות וחמלה לא ילוש עוד ; גם תמלונו / גם כדרכיו
ך ויער הייתם / גם כמוהו לעבד לחריו נועדתם / גם
תמלונו ואתם תחזה זו / מי זה בתים היתה ידך בו .

אבן לא תוקנו לבדנו הפריד שוד הקרב / לא על נפשותינו
ברוחות זו לעומת זו לבדנו עלה הכורת ; לחיפה יביעון
מיכך / מזומנה דמועות עלי לחים עלי לבות ובנים ודוד וריע /
ואח בולד ובנים יתומים / ואם סוערה נחלחים ופורשים
כף .

חרב המחרפת ! לחיפה לא שכלת ! מלוח דמכה ומובח
נכל .

מקצות ארץ עולה עטן שלהבת / ועריס מעשות לשממים
לגרים בהמה / ולמגיניהם / עד אפס נשק מלוחם
ולאיכר חול לו כלי למחרשתו .

נמוגה לחוש מדמעות חלוני נפש / נשף ברוחו קדים ים
ונגב / ושטף זעלה / כאפיק נחלים ומשברי יס
בסערת חימן יעבורו גדותיו ; בחוץ גלין יפטופו עמקים
עטופי בר ירדפו עובדיהם / ושחת את יבול האדץ / ואת
מגרשיה .

בעד הבלח יפולו חללים לא יספרו מרוב / בגו חרמש
בקמה ; יאחין מני ברפת למנוח קבריהם הלום בין
פגרי לחינו ; מירכתי נפון מזמורי קרב יבילון בניהם לאלפים
ולרבבות / כולם נחרמים למעבח .

ר־אלמי שדי זרע העונד בועת אפו החויב בלע וירטש
לעיניו .

לא ימלט מיגקי ; כי רגל יוריה / בחמת המשפט שלח
חימתו והדביקתהו בעקב הפנתה לנום ! בדם שחרית
ספליט נקך תרפה מחרב נוקמת פריקה מחריבן / ויתנו לי
בדרך

בדרך נסובו ! אם יפוסר עון בנעו זרע וקנוק כל הרע לויב ,
כמו דמו תדושן המדמה לתשובת הקניר , משחקו בה .

הוי ! נורא ונגלה ! סתון סנטן ! מה לבנה סיקון נפשי
בך ! מה מלים תמלץ ותספרה ! תדמת עמי הנלחם
והנגוע לוך היית למדבר שממה , למספכת חרבות .

אין לדך לון מקסט , בחמת נעדרת , וסר מרע ובר לבב ,
תנסים ריקים נגיס בזו לענו לכם .

זקנים מחדרם שבתו , מחם על הקח מבוערת ליחם
עלמותיהם מתקרריס מזוקן , הנלו , מסוכה יונלוה
לבותיהם הרחסונים מדור דוריס .

החתימה בדפים הבאים .

מ כ ת ם

ע ל י ע י ן *)

בלי אכזב יזובו מימיה ,
אין קול שאון כי תכה גלים .
בפעלתך , אדם ! שמור אורחותיה ;
חרש תפעל ישועות ,
בלי המולה תגמול דלים .

ש ד נ .

---

*) מוים דער ירושלמי בזוהן = לעזי בֶּמן רמאור .

חזות קשה *)

נבל הכילי איש עשיר ורע עין,
בחלום חלילה, בנפול תרדמה,
הכרת הברים, וישק את קרואיו יין,
ויצר לו, ותדר שנתו, ויקץ בחימה
וישבע: אם יתן עוד לעפעפיו שינה
כי ירא פן תשנה החלום כהנה.

ש ח ג.

בקורת ספרים חדשים

יושבי תבל יבינו וישכילו למאוס ברע ולבחור בטוב כי יבואו בעלי המדות וישחקו לפניהם, ילבשו רוח חיים וילחמו זה עם זה, הנדיב ירטיע על נדיבותו, וחכילי על אכזריותו, הגאוה תודיע רעתה, והענוה את חכמתה, וכמוהם רבים אשר יתוכחו יחד להודיע רעת הרשע וטובת המישיר לכת. חבר מארת הירש דערנבורג בשנת תקמ"ט לפ"ק. נדפס בק"ק אופּיבאך בדפוס ב"ה צבי הירש סג"ל שפּיץ מפ"ב.

הן ירחתי לגשת על המלאכה לבקר הספר הזה, אשר כפי רגון מחברו יסיר גלגל ובדמות החבור המפורסם לישרים תהלה מלא החכם ר' משה חיים לוצאטו ז"ל, ברחותי פתיות עסקנותיו תחיר מנין פזק דבריו לחמור בנוסף לפן: „מחרפע תלונות על ימלטו כוחני ספרים ומחבריהם אשר ילונו עליהם המוני עם חסירי דעת וקנונה ונו'". אמרתי לעמרה לפי

*) נאך המגיד מרן.

לפי מחסוס כל יעבורו לוחו הקלומת הרבות והעצומות על הספר הזה אשר כלו נפקל מעשה העקועים , לבלי לגוע נמספר המוני עס חסידי דעת וקנוסה • לך ואת תשיב אל לבי , תנוני נדק נדרוף , ולא תירא ולא תשא פני איש , כי המשפע לאלהים הוא , על כן על משמרתי אעמודה , בקורת תהיה — ולא יזיזון עוד להקדיב קרבן בלתי מומלח קפל כריר חלמות אל מזבח הדפוס , להבאים ריח לשונינו העטורה , להוליכה הלוך וחשור , ולהפוך לוחנו מסר מהדרך העובה אשר סקלו לנו אבותי שם , ה"ה החכמים המפוארים בעלי מדע ומליצה זכה ונקיה , ר' משה היים לוצאטו , ר' דוד עראנקא מיגדים , ר' נפתלי הירץ וויזל , ובני נילס המעטים , זכרה להם אלהים לטובה •

כוונת המחבר (הקדמה לד ב') לסכור פי האומרים , נפלו תשיות לשון הקודש ואין עוד אתנו יודע מה לדבר ביופי המליצה , ולזאת ישוטטו לקרות בספרים חילוניים אשר אחריתם רעה ולענה , כי לך אם ימלא אחד מני אלף המגיד לאדם ישרו במדה אחת , כאשר פניו חרולים ללמוד מחוכו רעות רעות ומגונות ותחת אשר יגיד חוה , מסובבים המה כמבקשי ישר להיות עוזרים יותר מתקונים , ינמלו רעה לנפשם לירד עד שאול תחתית בל יוכלו עוד עלות" • כה דברו כאם , יורה זיקים בדברי חפץ , דברי חכמים מחוכמים , אשר קטנם עבה ממתניו , לך כי מעט העוד הנמלא בחתחתו גנוב הוא אתו מנחלת החכמים החלה אשר שפך בוז עליהם • ומה יחשוב האיש הזה ? מה דעתו ? היאמין כי בעבור ספרו זה , אשר חיבותו קטנה עוד מפוחתו , אשר אין בו לא טעם ולא ריח , יעזבו מוזבי המליצה כל דברי חן ונועם אשר ימלאו בספרי געללערט , ראבנר , האגעדארן , ליכטווערר , לעסינג , ווילאנד , געסנר , וגייסי , קלייסט , דאמלער ועוד רבים כמוהם וכהנה , המלאים כל טוב , ונהפוך הוא , מדי קראם החבור הזה יקוננו בו ויברחו להסתעטש בספרי לשונות אחרות לרוב למחוסר , ישחקו ויצחקו ריסק המחבר הזה , ואת המלאה אשר מלאתם שם לכלות עינים ולאדיג נפש • ואיה שם כן תיפוח הקועלת אשר החזין הסופר בחבורו , להגדיל שם לשוננו הקדושה ולהאדירה ? לכו נא ונוכחה •

תמרו

אמרו חכמי המלילם , ובפרט החכם לעסינג בחבורו על המשל , שיסוד כל משל לריך להיות אמתת מאמר מוסרי אחד , מלובש במעשה פרטי מהלט , כאשר מוכח מכמה רשיות ברורות ומלורפות , לך שלין כאן המקום להביאם כה . ומכל כאשר נתבונן בהחבור הנחמד של החכם לוצאטו ז"ל , נמלא בלמת כי גם פתשגן המשל , גם שם המשל , גם המדברים כלם יסכימו לבדר ולהקיים למתת מאמר מוסרי אחד , והוא : לישרים נאוה ההלה . גם הצטרפות המדברים בין הם לרעהו , והאה לרעותה , נאה מאוד מפאת הולדות כל אחד ואחד ושבעה שבועה בה , כאשר יבין כל משכיל , וירגיש כל קורת בהקדמת החכם הנ"ל . וכל הענינים הללה נהפוך הוא בחבור שלפנינו , כי מי יורה לנו הפתגן ? או למתת מאמר חז"ל הוא י"ר הוא השטן הוא מקטרג (דבור ע"ב ופ"ב) ? או שהוא כסף לא יבצע כסף ? או שהוא ממדת הנדיב להיות נוח לכעום והקשה לרלות (דבור ג' מ"ב) ? או שהוא ממדת הכילי לשמוע תוכחת מוסר ולעזוב דרכו הרע כרגע אחד (דבור ו' י"ב) , היפך מה שאמרו החכמים היפך כוסי עורו ונמר חברבורתן וכילי כלין הרעים ? או שהוא דבר הכל נשמע וכל כעלם יודע במשפט ? או כל הללה יחד ? ומה ענין גם המשל יושבי הבל ? לאמור שהללה המדברים הם יושבי הבל ? לך מה ענין לתבל עלמה שהיא ג"כ בין המדברים ? שהיא גם היא לחת מיושבי תבל ? גם מעולם לא ידעתי שענין תבל אחד מן המדות , עד שמעתי מפי המחבר (הקדמה לד ב') יולא מפורש : ,,ואומר אל לבי לאבחרה לי גם לחוכי לנשים בעלי מדות ולפח בלפס נשמת חיים ידברו וה עם זה אחד לפי מנהגו הנדיב וגו' , התבל קודיע רעהו לך נשחת מקורה וגו' . ,,

ובעינן הצטרפות המדברים הלך לאחרי שרירות לבו , ולא שמר הללה והנכון כפי מהות כל אחד מהם , כי לך יתכן שיהיה נדיב מוליד הגלות והכילי מוליד העשר , ושם בן הדבר רלוי לעזוב דרך הנדיבות ולאחוז בדרך הכילי . ובאמת כל מעשה הנדיב בספרו זה הם כלם עמל ואון , יקבל רכילות , יגרש גקי מביתו על לא בקש לקבל ממנו מתנות , ורולה להנקם גם

מלים אחר אשר יפסקנו ע"ז ביתו (דבור ל"ח) וכיוצא בזה, וכל מעשי הכילי להיפך הם עוזים מלוד, יעה אזן למוכיח תכם, יתהב הנרדף ויעניקהו כל עוב. גם זה הבל ורעיון רוח.

ועוד ראיתי רעה חולה על המדברים הללה אשר כלם בשגעון יתנהגו ויבנו להם בעמם בלי טעם וסבה. הנדיב יקפאר (דבור ח') נגד קירות וכותלי ביתו על נדיבותו ועוב לבו נגד כל אדם, וכאשר ישמע קול נעדים על מפתן חדרו יקרא, מי אתה? בוא נא! שא נא! שב נא מה תבקש ואתנה לך", אשר בעבור זה כתהלל יקרא שמו לא נדיב. (דבור ג') יחמין בקהלה לדברי הולך רכיל ויכפש על שוגא בלא, וכמעט רגע יקקף על המלטין לאמור "כי בלתי להגיד לי דברים אשר אוני לשומעת", גם ידבר עם שוגא בלא דברי מן ורעוי (דבור י"ט כ"ו) עד כי יאמן זה לקחת מתנה מאתו, ובזה ירבה נדיב רעים ברורה שוגא אים רע ובליעל וכאשר בפניו יעיד, ולא ישמע לקול רודף שלום המדבר עוד עליו (דבור מ"ח) ומה תוה שיחמין זה, למה לא יחמין זה? — הכילי (דבור ה') יעיד על עצמו שלבו לב אבן, ועוד מעט יקרבך לדברי רודף שלום (דבור ז' ע' י"ח) דובר דברי הבל ורעות רוח, ויהפך לאים אחר. — התבל מדברת בינה לבין עצמה (דבור נ"ה) ומרחה התהפך העצומה והאמתית אשר בה תתהב בנפש הקטן תוסב כתף, על אשר הלך בעקבותיה להוסיף חטא על פשע, והשגחה העזה אשר תשנא לבבה הגדול שוגא בלא, גם יעלתהו (דבור ע"ג) לפרוס רשת לאחיו הגדול, אשר היה הלכה לה ממנו בחרי אף (דבור ס"ט), ובבקר והנה היא תעיד רשעתו על פניו (דבור פ"ב) ותיסרו על עוונו את ה'. — מחרחר ריב ישנא את טעמו (דף כ"ט) לדבר כאלו הוא רודף שלום, ויתאמץ לעשות שלום בין תבל ובנה. — וכן כמעט כל המדברים.

אמנם אין להפלא על זה, כי גם הדברים אשר ידברו דברי שגעון הם, או שאין בהם טעם כלל או שאינם ראויים בפי הומרם. ד"מ (דבור ח') "הבוקר אור, הכוכב לא יכפה

עוד ארץ" ולין זה כי אם יפר ה' בריתו את הלילה, ולא
אמנם עוד לנוח על פני תבל. (דבור ג') נדיב למחרחר ריב:
מיסרך רעתך כי גדלה מרעת שונא בלע, הוא לא יעיז מלחו
להניד בפני דברי ריבות ותאר עזים תאמר". תאמר! הכי אית
ריב נדיב בלים הוא? ואם תעלה, לומר כי אם דבר סרה על שונא
בלע שלא בפניו כאשר הוא דבר על נדיב ג"כ שלא בפניו; ואמה
ק"כ גדול רעתו מרעת אחר? (דבור ד') רודף שלום:
"הולך ואר הגני לתת את בריתי שלום אל תבני ריב ומלה".
הלא ידמה בלילו רודה בדם ובמעשיו, כי כן אמר אדם ב"ה
לפנחס הכהן ברלותו את דרכיו: הגני נותן לו את בריתי שלום.
(דבור ה') הכילי "לא השליטני אלקים על כל עמלי אשר נתן
תחת ידי, לבי לב אבון" נראה שכפי דעתו רצוי לתת נדקה
לעניים אלא שאדם מנעהו במה שלא השליטו וגו'; ואיך יאמר
מיד את"כ "לולי (ל"ל לו) ה' תורתך לא הגיתו לימים אלה
ימי עוני ועמוי" משמע שהוא נגד רצון ה' לתת לאדם מתומה
ולבטל עוכבו. (דבור י') "כי סבבו עלי אנשים רעים וצרורים
המה לפני ה' לאשרני בוקים וידי לנחושתים הוגשו לכל לפקחם
לראם לל ואבון" מי יתן ויודיענו מי המה האנשים הצרורים
המונעים לוטו, והלא הוא בעצמו אלה המניעה גם בדבור הוא
בהאם אשר לא השליטו? (שם) "בעצור ה' השמים מהמטיר
על הארץ, והדגן והתירוש נכו כי אפילות הנה". הנה המאמר
האחרון לא יתכן כי אם בסבת רדת הגשם, לא בעצירת המטר.
(דבור י"ד) אומב בכף: "ואו לענתי ליקחת עמים הנועצים
על חילם". הלא גם הוא סם מעוות ומנעתו בכף ובוכב.
(דבור כ"ב) נדיב לשונא בלע: "ועתידה אף כי החלפת משבורתי
עשרת מונים". אחת דבר עליו רע, זו שמעת ממחרחר
ריב לא יותר, וא"כ מה ענין לעשרת מונים שוכר? ולין זה
כי אם בשביל שהשקוב אומר כן, ובוודאי שהשורה דברה בלשון
לחה ונקיה. דומה לזה יאמר שונא בלע (דבור כ"ו) "למה לא
הנותני על דברי אשר כריתי לי" והוא בחמת לא כרה לו קבר
מעולם כי אין לו אם כאלה בארץ והוא גר מתגורר בארץ נכריה
כמשמע מתוך הספר, אלא יליף גזירה שוה, כתיב הכא
בקברי (בראשית ג') וכתיב הכא על קברי, מה התם אשר

כריתי

בריתי לי , כי כן כתיב בהדיא , לפי הכתוב בריתי לי .
(דבור כ"ט) שונא בלעג : „בשכר עשו לי בני קבל הלזו בניס
לא לחמון נס" . כונתו על נדיב שברשו מביתו על לא חמס
בכפיו : ולולי נס על מחרחר ריב אשר הלשינו לחדונו , לחנם
שניהם לינם בני קבל , כי לס הוא ולוהב כסף לחיו . (שם)
„וכל הרעים רכיל יהלוכו" . וזה נגד דעת המחבר שחמר
בהדיא בהקדמתו לזה הספר (לד ח') שים לבטוח בעת צרה
בריע הסולך רכיל , כי לו היתה שנאתו שלימה כבר הודיעה
בשער בת רבים , וזה לדעתו פירוש הכתוב (ירמי' ט') לים
מרעהו השמרו כי כל ריע רכיל יהלוך , ושעם השמרו לעשות
מעשה , ע"ד שאמרו ז"ל השמר פן ואל תיינו לא תעשה . לוי
לאוקה בוסה ולאוקה כלימה ! היש גלוי פנים בתורה שלא כהלכה
יוקר מזו . הסתיק מלילת הכתוב הפשוטה והנעימה לדבר דבריס
אשר לא כן ; — (דבור ל"ח) נדיב : „וישמעו נקולו ללחוס
בי ועלה מן הארץ" . גס זה לינו כי לס גזירה שוה כלעיל .
(דבור מ"ז) כילי אל רודף שלוס : „פניתי לוקי (תיבת לוקי
מיותרת) להביע לחריך כל הכבר לרלות רק משחור תארך" .
למה סס המחבר את רודף שלוס לחיס קדר אשר חשך משחור
תארו ? (דבור נ"ב) שונא בלעג : „קרבה עתי לבוא בכלח
ללי קבר" . לוך יתכן ולא בפי חיס הרולה למות בחלי ימיו ?
הלא זה דומה מלוד למחמר סכל לחד ידוע : הנה לחבי היוס בן
שמונים שנה , ולו היה לו נחת בימיו כבר הגיע עתה להיות בן
מאה שנה . (דבור נ"ה) קבל : „קבל שמי אשר שמה שמות
בארץ" . תמה אני לוך יכולה עדיין לדבר לחרי שכבר לבדה
עלמה לדעת , הלא קבל וארץ לחת היא . (דבור נ"ו) קבל
למחרחר ריב : „עוד לא סרה הנגע הזאת ולולי הוא מבני שונא
בלעג וגו' , בל יוכל עוד רלות את דרך הישר" . ולעיל
לומרה (דבור נ"ה) כי תיקר נפש בנה הקטן בעיניה על כי „כל
עוד תתעב נפשו ומרחך הישר יתה , ילאה בנער להרשיע ולא
כן דרכי הקטן (ל"ל הגדול) שונא בלעג שמו וגו' " ול"ב מה הוא
שתקרית הדרך היסר ? (דבור נ"ט) בלוה : „לנוכי בלוה עליהם
וגו' " . לס עבור כל מעלותיה תתגלה הלשה הזאת , הנה לין
לה להתגלות מ"מ על נחות דבורה בלשון עבר , כי לו היתה לה

יד בזה הלשון לא אמרה : "ויכבו לשלוח לו נדניהם" , כי אם "וכבו לשלוח לי מוהר ומתן" ? גם היתה יודעת שאין כאן ענין כלל למאמר לנסני אותי בחידתך שאמרה לאביה , אם לא שאמנו למדה גם היא לדבר בנוירה זאת , כאמר במלכי שבא וקבות לנסותו ונאמר כאן ולא בחתי רק לנסני אותי (פ"ל לנסותני) , מה הטם בחדות לא כאן בחתות , (דבור ע"ו) עניה : "אם חטות יחטת היא לחים וכלגן" . תנוכי לא ידעתי לכון טעם אמאמר זה כפי המשך הענין . (דבור פ"ב) שר שלוש : וזאת עשו וגו' . הנה ערמת הסופר הוסת גנוב הוא לכל המחבר מאת אחד המחברים הלועזים אשר דבר שרה עליהם , אך בעודה בכפיו נשחתה . כי איך יאמר לשני הלחים יחד : "ועתה כתבו זה הלשון : את רעיתי ! שלחי לי זה את אשר הבחתי הלילה מבית אבי הנדיב בחתי תודה כי נגבתי" , והלא נדיב אינו כי אם אחד ממנו ? (דבור פ"ו) מחבר ריב לנדיב : "כן יאבדו כל מכריתי ומפרידי רעים ואחים מהוכים כמוך" , הלא זה יקלל את עצמו לא נדיב . — לפעמים יחונרו דברים אשר לא יחתה הסטרפותם מכל וכל . כמו , ארורים המה השלמים במעגלותם , העיד רשעת שונא בצע בפניכם , אין זה כי אם שונא בצע עכרני ויקח את כל אשר לי , אתה הרשע הנדיב ! ורבים כמוהם .

גם פתח דברי המחבר שניון הוא אשר שר לשלמה : להיות בלי אוהב זו דעה חולה , עשה במשקל להמיר נקבה בזכר ; ואם ירח לבעל שווי ההברה בתיבת תגלה בסוגר , אבל קיבות האחוה הגוה , גם האוהב ותהב המה כחרוזים בעיניו ? ומה טעם והשבר מי יגחם ? אבי השבר הוא המנוחט ? ואיה המשקל אשר שקל עליו המשורר הוא את דלקותיו ? הבי לזה קרא לותו שיר השירים , אשר הוא בקול הסירים ? ואמנם נלחתי מספר שניותת המחבר אשר לו מבקשים כלם יעלמו מן הספר .

סוף דבר , הבל הבלים אמר המחבר , הבל הבלים הבל הבל ורעות רוח .

ל — ע .